

In di cun Carlo Cathomen e ses elefants

Visita en il zoo da Turitg

PROTOCOLLÀ DA
CLAUDIA CADRUVI / ANR

■ **Co passentan las elefantas Druk, In-di, Ceyla, Farha e Chandra lur dis en il zoo da Turitg? Pertge sto il taur Max star da per sai en sia clasira? Ils tgiraders Carlo, Stephan e Kevin s'occupan dals glimaris.**

4.00 Ils sis elefants en il zoo da Turitg dorman en lur stalla. Carlo Cathomen dorma en ses letg. Il schef dal team d'elefants abitescha a Schmidrüti en il Töss-tal.

4.30 Il svegliarin stgalina. Uras per Cathomen da levar. Ils elefants runcan anc. I n'è betg il «ramplunar» sco tar carstgauns, mabain la ramur regulara ch'i fa sche quests animals emplanan lur gronds loms cun aria.

5.55 Il schef dal team avra la chasa d'elefants e guarda enturn la chantunada. Las tsching vatgas giaschan per terra e cupidan. Il taur Max dorma da per sai en ses uigl.

6.00 Carlo va en il chamberlet che serva sco biro e stanza da pausa. El tschenta en la maschina da café. Els elefants han ina fina dudida e vegnan allerta dal «clic» da la maschina. Els dauzan en pe lur corps. Farha ha set onns e paisa 2440 kilos. Druk ha 45 onns e paisa 4813 kilos. Ella è la pli veglia elefanta dal zoo.

6.15 Oz lavuran trais persunas cun ils elefants. Sper Carlo èsi anc Stephan e Kevin. Il team baiva café ed ha endament tgi che surpiglia il taur e tgi las vatgas. Da princip sto mintgin savair far tut. Ma Chandra ha mumentan ina fasa ch'ella emprova ora tge che po valair. Perquai surpiglia il schef la giuvna vatga dad indesch onns. Per l'occupaziun cun ils elefants vala il medem sco en l'educaziun d'uffants. Ins sto adina esser consequent. L'elefant sto reconoscher l'autorità dal tgirader. Uschiglio daventi privlus. En l'America ed en l'Europa moran mintg'onn trais fin quatter tgiraders tar accidents cun elefants.

6.30 La notg han ils elefants pudì ir en il liber. Uss vegn serrà la porta-stalla. Ils trais umens van ordavert e prendan en-

Carlo Cathomen è il schef dal team d'elefants. Els tgiraders en il zoo da Turitg vegnan en contact direct cun las vatgas. Quai dovra autorità.

FOTOS C. CADRUVI

semen cun pala e scua quai ch'ils glimaris han laschè dar durant la notg. Il cac dals elefants è radund. Ina «cicherola» paisa tranter 2 e 5 kilos. La charetta è prest plaina. Durant ina notg chajan ils sis elefants circa 160 kilos. Suentar avair schubregià bel e net zuppa il team maila e carottas en rusnas e recipients. I vegn mess ora frastgas da salesch, fau u badugn.

7.00 Ils elefants van giuadora. Ussa han ils tgiraders da far or d'uiel. Il palantschieu vegn schubregià cun il schlauch.

8.30 Pausa da café. Il personal po ruassar. Els elefants èn occupads. Els sfratgan las frastgas ch'i schluppegia. Ceyla palpa cun sia tromba en ina rusna. Ella senta in mail ed emprova da stgavergnar nauadora el. Indi remartga quai e chatscha immediat davent Ceyla. Lezza sto ceder, malgrà ch'ella è bier pli veglia. Farah è la pli inschignusa da las vatgas. Ella chatta mintga zup ed è sperta. Anc avant che Indi vesia, rabbitscha Farah las rischmelnas u la maila or da recipients e rusnas.

9.00 Kevin pina tier tut per la tualetta dals animals. El prepara sal, quadrels da vitaminas e fa giu cristga cun aua: 5 kilos per mintgin. Quai mangian ils tiers durant la tualetta. Els elefants vegnan rentads: ina chadaina enturn la chomma davos ed ina enturn la chomma davanti. Pli baud eran ils elefants l'entira notg a la chadaina – oz mo durant far tualetta.

9.30 Stephan sprizza giu Druk cun aua tievia. La vatga da 45 onns è uschè gronda ch'ella sto star en costas per ch'ins possa lavar giu il dies. Il tgirader controlla las ureglias. La tualetta n'è betg mo impurtanta per l'igièna, ella vala er sco trenament. «Up!», cumonda Stephan. Druk sto star si. «Rangu!», cumonda il tgirader. La vatga dauza la tromba ed avra la bucca. Stephan po controllar ils dents e sprizzar aua en bucca. «Lift!», cumonda Stephan e palpa la chomma davant. Ma Druk auza mo levat il pe. Quai na basta betg. Stephan auza la vusch e di anc ina giada: «Lift!» Els elefants han ureglias sensibilas e n'han betg gugent sch'i vegn discurreddad aut. Druk reagescha e tegna uss il pe uschia che Stephan po controllar la planta-pe. Sch'i ha crappugls en la pel dira èsi da far ora cun la zanga. En tut chapeschan ils elefants tranter 10 e 15 cumonds. Las unglas dals elefants èsi da tractar sco tar chavals: tagliar ora regularmain e glimar.

10.30 Igl è uras per il trenament da target. Da preschent bajegia il zoo da Turitg ina nova clasira e stalla per elefants. Quella porscha sis giadas dapli plaz e gronds bogns. En in onn duai tut esser semtgà. Da preschent han ils tgiraders anc contact direct cun ils elefants, tge che na sa lascha betg evitar en la stalla veglia. Cun ils indrizs novs vegn en l'avegnir adina ad esser in giatter tranter elefant e tgirader. Perquai ston ils animals emperder in auter cumportament. Durant

trenar remunerescha Carlo ses elefants cun tustgets da fain sch'els fan bain in exercizi. Els tustgets cuntegnan mo paucas calorias. Er elefants na dastgan betg vegnir grass.

Ils elefants dal zoo da Turitg na survegnan naginas bingladas. Animals da circus, che vegnan dressads encunter lur natira ed han per exempel da star sin las chommas davos, fan tals steclis mo sfurzadamain perquai ch'els vegnan uschiglio furads cun la fista da domptur. Il publicum gnanca vesa ch'il domptur ha orasum ses pitschen fist ina guglia gizza.

11.00 Els elefants dastgan puspè ir en il liber nua ch'els han da traffitar cun frastgas frestgas. Il team fa urden en stalla. L'enviern, sche las temperaturas van sut nulla, pon ils elefants star giuadora mo in'urella, uschiglio exista il privel che las ureglias schelan.

12.00 Pausa da mezdi. En il chamberlet hai ina micro, nua ch'ins po stgaudar si tschaveras. Suentar gentar fa Carlo in cupid. Er in u l'auter elefant fa siesta e pusa il chau sin in bist.

13.00 Els trais umens sa mettan puspè a la lavur. I cumenza la medem procedura sco l'avantmezdi. Far urden ordavert e suenter ir en stalla e bittar or d'uiel etc.

14.00 Il taur Max po ir ordavert en sia clasira. El è in pleder. Sia cumparsa fa coga respect, era sch'el stat davos in giatter. In da ses dus dents crutschs è

scultschanà. Carlo e ses collegas na dastgan mai vegnir en contact cun il taur. I sto adina esser in giatter tranteren. Max vegn da la Tailanda. El è naschè en libertad, sco dal reminent era las trais vatgas veglias che derivan da Buthan, Burma e Sri Lanka.

Durant quatter mais l'onh ha il taur sia fasa da «musth». Els mastgels-elefant daventan lura fitg aggressivs. Il tatg nair tranter l'egl e l'ureglia mussa che Max sa chatta uss en questa fasa da «musth». Sch'el po tiers ina pala atras il giatter sfratga el si quella. En quest stadi po il taur gnanca copular ed è memia aggressiv per star en clasira cun las vatgas. El resta perquai en sia atgna clasira. Max ha schendrà indesch figls e figlias cun vatgas dal zoo u da circus.

15.00 Il team prepara la sterliera da fain per la notg. Quella vesa ora sco in tresor cun dus chaums. La notg s'avran ils chaums ed ils elefants han puspè da mangiar.

15.30 Carlo, Stephan e Kevin fan ina pausa.

16.00 Famiglias cun uffants spetgan en la chasa d'elefants sin la pavlada. Els elefants entran e cumenzan a magliar ils mantuns da fain e las rischmelnas ch'ils tgiraders han mess ora. Els uffants musan cun det sin ils magliadrums. 50 kilos pavèl tragutta in elefant entaifer in di. En il zoo da Turitg survegn il triep d'elefants sper fain e frastgas mintga di in harass maila e dus satgs rischmelnas. L'enviern hai era randas sin il menu.

17.00 Il team fa ventschida.

17.30 Carlo Cathomen arriva a chasa nua che ses dus chauns spetgan vess. El va a spass e s'occupa dals chauns.

22.00 Il schef d'elefants è stanchel da murir e va a letg. Els elefants en il zoo tschertgan las cullas ch'ils tgiraders han zuppà ordavert en la clasira. En las cullas hai tustgets da fain. Quels chavrognan ils elefants cun il piz da la tromba ord las rusnas en la culla.

24.00 La sterliera dat liber ina purziun fain. Els elefants mangian.

2.00 La sterliera lascha dar la segunda pursiun fain. Els elefants mangian.

3.00 Circa da quellas uras sa mettan ils elefants per terra. Pir uss sa durmentan els e dorman fin che Carlo Cathomen tschenta en da las 6.00 la maschina da café.

La clasira veglia – en in onn datti novs indrizs e bier dapli plaz.

A la tschertga dal mail – ils tgiraders zuppan rischmelnas e carottas en recipients u rusnas per occupar ils animals.